

Núm. 2 | Març de 2006

Les llicències Creative Commons: una alternativa al *copyright*?

Raquel Xalabarder Plantada

article

Presentació

Ignasi Labastida i Juan

Fins fa uns anys els drets d'autor o la propietat intel·lectual eren termes desconeguts per al públic en general i les discussions sobre aquests temes es restringien a àmbits jurídics o legals. Amb l'aparició de les primeres llicències lliures, aplicades al programari, l'anglicisme *copyright* i el seu antagonista, el neologisme *copyleft*, van començar a sovintejar en altres fòrums de debat allunyats del món jurídic. Actualment, la propietat intel·lectual i els drets dels autors són un dels principals temes de debat a la xarxa, no tan sols per les modificacions que cal fer en algunes legislacions, sinó també pels problemes que sorgeixen amb l'aparició de noves tecnologies i dels usos que se'n deriven i que les lleis no preveuen.

El desembre de 2002 naixia als Estats Units un projecte de llicències lliures destinat a qualsevol creació artística. Era el començament de les llicències Creative Commons (a partir d'ara: CC), un conjunt de textos legals creat amb l'objectiu que els autors poguessin cedir alguns drets sobre les seves obres i se'n reservessin d'altres. Ben aviat el projecte va esdevenir internacional, amb la implicació de voluntaris d'arreu del món per a fer que aquestes llicències fossin aplicables en qualsevol jurisdicció.

A l'Estat espanyol, el projecte va néixer com una idea al principi de l'any 2003 a la Universitat de Barcelona (UB), quan buscàvem un sistema per a publicar el material docent del nostre professorat. De la mateixa manera que CC va copiar de la Free Software Foundation la idea de les llicències, a la UB vam copiar el sistema legal que fa servir el Massachusetts Institute of Technology (MIT) per a oferir els materials docents dins el projecte OpenCourseware. Amb l'ajuda de molts col·laboradors voluntaris, les llicències adaptades a la legislació espanyola van estar disponibles a partir de l'octubre de 2004.

Durant aquests anys s'ha escrit molt sobre el projecte dins i fora del país, però encara faltava que algun jurista o advocat fes una reflexió objectiva sobre les llicències, i penso que la Dra. Raquel Xalabarder ho aconsegueix en el seu article. El text que segueix aquesta introducció és una exposició clara del sistema proposat per CC i, alhora, una anàlisi objectiva feta des d'un punt de vista jurídic. El lloc on es publica també és molt adient: una revista sobre la societat del coneixement com UOC PAPERS és una bona tribuna per a explicar clarament el que són les llicències i el que poden arribar a representar en l'àmbit de la propie-

tat intel·lectual. A més, cal destacar que aquesta publicació ha optat per oferir als autors que els seus articles quedin subjectes a una llicència CC, segons la qual cedeixen alguns drets i es reserven d'altres. Per tant, era lògic que aparegués un article on s'expliqués el significat d'aquesta llicència i el projecte que l'envolta.

L'article de la Dra. Xalabarder aclareix confusions o malentesos sobre el *copyright* i el *copyleft* i deixa clar que tant aquest moviment com el sistema de llicències CC es basen en l'exercici dels drets d'autor atorgats per la llei de propietat intel·lectual. Quan el professor Lawrence Lessig, fundador i responsable de CC, va venir a Barcelona al mes de juliol de 2005 va sorprendre molta gent pel fet de defensar la propietat intel·lectual. Alguns s'esperaven una crítica ferotge i radical contra aquest sistema i es van trobar amb un professor de dret moderat que intenta aprofitar el sistema per a aconseguir un equilibri entre autors i usuaris.

Cal destacar, a més de l'anàlisi jurídica i l'explicació del context legislatiu que va envoltar el naixement del projecte, l'estudi de les llicències pel que fa a la seva adaptació a la legislació espanyola. Sobre aquesta adaptació ja hi ha un escrit a la xarxa de Javier de la Cueva, advocat madrileny que va participar en l'adaptació i que continua col·laborant en el projecte de CC Espanya. Aquest text es va publicar amb motiu de la presentació a Madrid de les llicències al mes de gener de 2005.¹

A causa de l'objectivitat del text, de la qual em congratulo, també hi trobem crítiques constructives que sempre són ben rebudes i que de segur ens ajudaran a millorar el projecte localment i globalment. Cal tenir en compte que és un projecte jove, voluntarista i que ha crescut ràpidament, molt més del que els seus responsables esperaven.

Durant aquests anys de vida, CC ha evolucionat i ja no es limita a oferir textos legals, sinó que ha esdevingut un moviment internacional per a aconseguir un equilibri entre els drets dels autors i els drets dels usuaris. Hi ha projectes en marxa com la comunitat musical ccMixer o l'intent de portar tota l'experiència adquirida en el projecte de les llicències al món científic en el marc del projecte Science Commons.

Per a tenir una visió sobre el futur de CC, sobre cap on vol anar aquest moviment, recomano la lectura dels textos que va escriure el professor Lessig durant la tardor de l'any 2005.² En aquests escrits, que van ser enviats per correu electrònic a tots els qui s'hi van subscriure, Lessig fa

un repàs dels orígens del projecte, però també descriu els projectes que CC vol engagar durant aquest any 2006. Probablement el més important és el de mirar de cercar els punts comuns entre diferents llicències *copyleft* per a aconseguir que siguin compatibles, cosa que ara no és possible. D'aquesta manera, la quantitat de material que es podria compartir a la xarxa augmentaria considerablement i seria més fàcil l'ús d'aquest material per part d'autors i usuaris. Però n'hi ha d'altres.

Per acabar aquesta introducció us recomano la lectura d'aquest article i us demano que el difongueu, atès que la llicència a la qual està

subjecte us permet reproduir-lo, distribuir-lo i, fins i tot, fer-ne una comunicació pública. Si ho feu, recordeu que heu de reconèixer l'autora i la revista, i que no en podeu fer un ús comercial ni crear obres derivades. Així, doncs, hi ha alguns drets reservats, però d'altres ja els teniu concedits: gaudiu-ne!

Ignasi Labastida i Juan
Responsable de Creative Commons Espanya

-
1. Javier de la CUEVA (2005), *Por qué las licencias Creative Commons son legales en España* [document en línia]. [Data de consulta: 25 de gener de 2006]. <<http://www.derecho-internet.org/node/272>>
 2. Lawrence LESSIG (2005), *Ressenyes sobre Creative Commons* [document en línia]. Creative Commons Catalunya. [Data de consulta: 25 de gener de 2006]. <<http://cat.creativecommons.org/raco/lessigletter.php>>

article

Les llicències Creative Commons: una alternativa al *copyright*?

Raquel Xalabarder Plantada

Resum

Les llicències Creative Commons (CC) han revolucionat l'exercici dels drets de propietat intel·lectual a Internet. Mitjançant uns models de llicències estandaritzades, les CC faciliten que l'autor autoritzi l'ús i l'explotació de la seva obra publicada a Internet. El projecte s'ha entès (i s'ha explicat) com un moviment d'oposició al *copyright*, però la realitat és molt més complexa. En aquest article s'examina el context tecnològic i normatiu que explica l'aparició i l'execució del projecte, com també l'adequació de les llicències CC al règim de propietat intel·lectual a l'Estat espanyol. La intenció és explicar l'origen del projecte, identificar els trets fonamentals de les llicències CC per a entendre millor l'abast que tenen i procurar aclarir alguns malentesos.

Paraules clave

copyright, propietat intel·lectual, *copyleft*, drets d'autor, llicències

Abstract

Creative Commons (CC) licences are reshaping the exercise of copyright over the Internet. By means of a set of standardised licences, CC makes it easier for authors to authorise the use and exploitation of their works published on the Internet. The project has been perceived (and often, explained) as a movement against copyright, but as usual, the reality is more complex. This article will examine the technological and legal context of the project, as well as the validity of CC licences under the Spanish Law of Intellectual Property. We aim to explain its origins, identify the main issues in these licences to better understand their scope, and maybe – in the process – clear up some misunderstandings.

Keywords

copyright, intellectual property, *copyleft*, author's rights, licences

Des de la seva aparició a final del 2002, més d'un milió d'obres s'han fet públiques a Internet mitjançant alguna de les llicències Creative Commons (CC), la qual cosa ha convertit aquest projecte en un fenomen social a Internet. El seu objectiu és posar a l'abast dels autors un model de llicència estandaritzada que, en lloc de prohibir-ne l'ús (la idea del «tots els drets reservats»), l'autoritzi amb algunes condicions (és a dir, «alguns drets reservats»). Aquest projecte s'emmarca en el «moviment de la cultura lliure» i de les llicències *copyleft* (fent un joc de paraules amb el *copyright*) que apareixen durant els noranta com a reacció i oposició a l'excés de protecció que, al seu entendre, ofereix el règim de propietat intel·lectual.

Curiosament, però, l'excel·lent acollida del projecte a Internet contrasta amb la confusió i el seguit de malentesos que es produeixen al seu voltant. Aquesta confusió l'han generada el projecte mateix i els seus promotors, quan posen l'èmfasi no tant en el «com» (una llicència de *copyright*) com en el «perquè»: fomentar l'accés lliure i gratuït d'o-

bres a Internet. I s'amplifica gràcies als mitjans de comunicació: afirmacions com «Lanza álbumes con la licencia Creative Commons (sin *copyright*)» o «con la licencia Creative Commons, al margen del imperio del *copyright*»¹ no només son incorrectes sinó del tot enganyoses. Ni les llicències Creative Commons ni les llicències *copyleft* són contràries al *copyright*. De fet, descansen, precisament, en el règim de la propietat intel·lectual: sense aquesta «propietat» reconeguda prèviament per la llei, els autors no les podrien atorgar. La lluita d'aquest moviment no és contra la propietat intel·lectual, sinó contra el desequilibri de les lleis de propietat intel·lectual. Tanmateix, potser per desconeixement, potser perquè culturalment està de moda, les llicències CC s'han anat contextualitzant envers aquesta crítica de l'«imperi del *copyright*», imperi que —no ens n'oblidem— es construeix amb i a partir dels autors.

En aquest article volem examinar el projecte Creative Commons procurant destriar els seus objectius i resultats del soroll que l'envolta.

1. *La Vanguardia* (dimarts, 27 de desembre de 2005), pàg. 44, en l'article «Mp3 contra el imperio del plástico».

1. Orígens i objectius

Per a entendre l'origen del projecte Creative Commons^[www1] cal dibuixar prèviament el context global legislatiu i tecnològic on s'emmarca, però també el dels Estats Units d'Amèrica, que és on s'origina.

La propietat intel·lectual és una institució moderna. La creació humana existia ja abans del *copyright*. El naixement de la propietat intel·lectual que avui coneixem només va ser possible (i necessari) arran d'una innovació tecnològica: la impremta de Gutenberg al segle xv, que va permetre per primera vegada la producció massiva d'exemplars de l'obra i, per tant, la seva comercialització. La propietat intel·lectual neix, doncs, quan és possible valorar l'obra (creació intel·lectual) i distingir-la del suport físic que la conté. Al llarg dels segles, el règim de la propietat intel·lectual s'ha demostrat útil com a incentiu per a fomentar la creació d'obres.

Des del seu naixement, propietat intel·lectual i tecnologia han anat avançant plegades: cada novetat tecnològica ha comportat modificacions legislatives per a redefinir els drets, establir excepcions o redibuixar-ne els límits. La revolució digital no n'ha estat cap excepció. La tecnologia digital posa en perill el règim de propietat intel·lectual, en qüestionar dos dels pilars fonamentals del sistema: d'una banda, facilita (sense massa esforç ni inversió) la realització de còpies perfectes de l'original, i, de l'altra, permet prescindir del suport físicament tangible que conté l'obra. Curiosament, però, el règim de la propietat intel·lectual s'ha vist reforçat amb la tecnologia digital.

D'una banda, perquè s'ha ampliat la definició del dret de reproducció: tradicionalment, reproduir era fixar una obra en un suport físicament tangible (un llibre, un disc, una escultura, etc.); ara, qualsevol reproducció digital (també les còpies inestables, temporals i efímeres) queda subjecta al monopoli de l'autor, fins al punt que és impossible utilitzar (llegir o escoltar) una obra en format digital sense «exploitar-la». D'altra banda, perquè mitjançant les mesures tecnològiques² el titular pot controlar l'accés i l'ús de les obres. Molt s'ha discutit en un nivell doctrinal sobre si amb la protecció de les mesures tecnològiques s'està atorgant a l'autor un nou dret d'explotació, anomenat «dret d'accés», o si aquest és un dret que ja formava part del monopoli de la propietat intel·lectual.

Aquestes modificacions normatives han fet possible que el règim de la propietat intel·lectual passés de ser un monopoli d'explotació a ser un monopoli per a controlar-ne l'ús. La propietat intel·lectual distingia tradicionalment entre ús i explotació: el primer es duu a terme en un àmbit privat i no té finalitat lucrativa, mentre que l'explotació persegueix un benefici econòmic i va adreçada al públic. Per això, l'autor ens podia impedir que editéssim i distribuíssim una novel·la sense el seu permís, però no pas que la llegíssim o la fulle-

gésim. La redefinició del dret de reproducció i la protecció de les mesures tecnològiques desdibuixen aquesta distinció: en el món digital, tot ús requereix una reproducció, tota reproducció constitueix un acte d'explotació; per tant, tot ús no autoritzat es converteix en infracció.

Eren necessaris aquests canvis? La indústria de continguts argumenta que sense ells, el sistema de propietat intel·lectual no podria sobreviure en un context digital. El moviment de la cultura lliure argumenta que aquestes modificacions porten al bloqueig digital (*digital lock up*) de les obres, subjecte al control absolut de l'autor, i a l'empobriment cultural. Molt possiblement, el temps demostrarà que tant l'ampliació del dret de reproducció com la protecció de les mesures tecnològiques es van adoptar massa d'hora i massa de pressa.

En certa mesura, però, és comprensible que autors i titulars actuessin ràpid per aconseguir que la llei assegurés la pervivència del seu monopoli en el context digital. Ara, amb projectes com Creative Commons, autors i usuaris volen trobar un nou equilibri més enllà de la llei.

Equilibri: aquesta és la paraula clau. La propietat intel·lectual consisteix en un conjunt de drets exclusius sobre l'obra que la llei reconeix a l'autor per tal que pugui —directament o donant llicències a tercers— dur a terme l'explotació de l'obra i beneficiar-se'n econòmicament. Però aquest monopoli no és il·limitat: transcorregut un temps (termini de protecció), l'obra entra en el domini públic. El domini públic és fonamental per a l'evolució cultural i artística de la comunitat. Ningú no pot crear en un «buit»: tota creació es nodreix de creacions anteriors. De fet, podríem dir que el domini públic és l'estat «natural» de les obres i el règim de propietat intel·lectual una excepció temporal i limitada al domini públic. Un dret exclusiu que es «tolera» perquè és útil i beneficiós per a la comunitat: fomenta la creació i la inversió en la creació.

Als Estats Units, dos canvis normatius recents han reduït l'abast de les obres en el domini públic (val a dir que simplement van adoptar l'equilibri entre interès públic i privat que ja existia de feia temps a Europa). El primer ha estat la renúncia definitiva a les formalitats de *notice* (© seguit del nom de l'autor i l'any de publicació) i de registre que s'exigien per a obtenir la protecció del *copyright* i que permetien a l'autor decidir si protegia la seva obra (complint les formalitats) o la posava en el domini públic (no complint-les). D'ençà de 1989, arran de la ratificació del Conveni de Berna de 1886³ (uns cent anys més tard que la resta de països), als Estats Units —com a tot Europa— una obra original es beneficia de la protecció del *copyright* d'ençà de la seva creació (sense cap tipus de formalitat: ni «notícia» ni registre) i, per tant, sense que el seu autor pugui decidir sobre la qüestió. L'altre canvi ha estat l'allargament l'any 1998 del termini de protecció de les obres. En comparació amb el termini europeu (harmonitzat a tot Europa per la Directiva 93/98/CE, de 29 d'octubre de 1993) de setanta anys *post*

2. Vid. l'Acord sobre els aspectes de propietat intel·lectual relacionats amb el comerç (ADPIC) de 1994, de l'Organització Mundial del Comerç (<http://www.wto.org>).

3. Conveni de Berna per a la protecció de les obres literàries i artístiques de 1886, recentment complementat amb el Tractat de l'OMPI sobre dret d'autor de 1996 (<http://www.wipo.int/treaties/es>).

[www1]: <http://www.creativecommons.org>

mortem auctoris, les obres nord-americanes es protegien vint anys menys (cinquanta anys *pma*). Per a evitar la «discriminació» que es produïa arran de la regla de comparació de terminis establerta en el CB (a Europa, les obres nord-americanes entraven en el domini públic abans que les europees), el Congrés nord-americà va afegir vint anys al termini de protecció, per a equiparar-lo a l'europeu. Entenent que aquesta ampliació és contrària al mandat constitucional que faculta el Congrés a «promoure el progrés de la ciència i de les arts útils, concedint als autors i inventors durant un temps limitat el dret exclusiu sobre els seus respectius escrits i descobriments»,⁴ el professor Lessig va portar el cas davant la *Supreme Court*, la qual va confirmar la constitucionalitat de l'ampliació del termini.

La frustració davant d'aquesta reducció de l'àmbit del domini públic va donar l'empenta definitiva al projecte Creative Commons amb un objectiu clar: que sigui l'autor qui aporti —mitjançant un sistema de llicències prefixades— la moderació i el balanç entre interès públic i interès privat que, al seu entendre, el legislador sembla haver oblidat. El projecte vol assegurar l'existència d'un *commons*, un fons comú d'obres al qual tothom pugui accedir i del qual pugui gaudir gratuïtament sense haver de demanar permís constantment, i contrarestar, així, el control «excessiu» sobre les obres que la llei atorga als autors. Però és important tenir clar que el *commons* no equival a domini públic. Amb la llicència CC, l'autor autoritza l'ús de la seva obra, però l'obra continua estant protegida: no entra pas en el domini públic. Una altra cosa és que, segons l'amplitud de la llicència que hagi triat l'autor, els usuaris puguin utilitzar l'obra «com si» es trobés en el domini públic.

Com dèiem, aquest projecte se suma al camí iniciat amb les llicències *copyleft*, nascudes com a reacció a la protecció dels programes d'ordinador sota el règim de la propietat intel·lectual. Preveient que la «monopolització» del *software* podria ser un perill per al bon desenvolupament de la xarxa i del món digital, Richard Stallman va iniciar el *free software* (traduït com a 'programari lliure' —no necessàriament gratuït; el *software* comercial és una part important del *software* lliure) i va redactar la GPL (*GNU General Public License*),⁵ la primera llicència *copyleft*. A diferència de les típiques llicències de *software* «de propietat» que impedeixen la còpia, distribució o «decompilació» del programa, la GNU GPL permet als usuaris del *software* distribuït amb aquesta llicència fer-ne qualsevol ús (per a qualsevol finalitat), copiar-lo i modificar-lo (per a adaptar-lo o millorar-lo) i redistribuir-lo (en format tant original com modificat), amb una única condició: que el programa i les seves noves versions es posin a l'abast de la resta d'usuaris amb la mateixa llicència GPL (és a dir, assegurant que els programes generats continuïn essent lliures i que ningú no utilitzarà l'esforç aliè només per al seu benefici individual). Aquesta condició és la que caracteritza el *copyleft*. Com veurem, no totes les llicències CC

són *copyleft*, però totes responen als objectius del moviment de la cultura lliure.

2. El projecte Creative Commons. Les llicències CC

El projecte Creative Commons facilita, d'una banda, la publicació d'obres a Internet autoritzant-ne l'ús al públic i, de l'altra, la seva localització i l'accés per part del públic. Aquí ens interessa fonamentalment la primera opció.

El sistema és molt senzill: l'autor que crea una obra i vol explotarla a través d'Internet tria alguna de les llicències CC i, quan la penja a Internet, la identifica amb el símbol CC i hi adjunta la llicència. Així, els usuaris podran identificar fàcilment quines són les condicions que l'autor ha establert per a l'ús de l'obra. Quan un usuari decideix utilitzar una obra amb una llicència CC, es converteix en llicenciatari i es compromet a acceptar i respectar les condicions de la llicència establerta per l'autor. En aquest sentit, doncs, Creative Commons fa d'intermediari: posant a l'abast d'autors i usuaris / llicenciataris (en endavant només parlarem d'usuaris) un sistema de llicències perquè es posin d'acord.

Totes les llicències CC s'expressen en tres nivells de lectura:

- *Commons Deed*: un primer nivell de lectura «humana», icogràfic (per facilitar-ne la identificació) i prou atractiu, que descriu els usos autoritzats per l'autor; aquest nivell és el més visible i el que caracteritza aquestes llicències.
- *Legal Code*: un segon nivell de lectura «jurídica», que no deixa de ser humana (és la llicència que redactaria un advocat o un professional de la propietat intel·lectual).
- *Digital Code*: un tercer nivell de lectura «tecnològica», només comprensible per les màquines (els programes) i, molt especialment, pels motors de cerca que poden identificar les obres amb una llicència CC.

Com dèiem, les clàusules de la llicència estan prefixades. Per defecte (si no s'estableix cap condició o s'exclou cap ús), la llicència autoritza la reproducció, distribució, transformació i comunicació pública de l'obra, per a qualsevol finalitat i per a totes les modalitats d'explotació, amb caràcter gratuït i per tot el termini de protecció. A partir d'aquí, a diferència de la GPL, l'autor té un marge de llibertat per a reduir l'abast de l'autorització que dona: l'autor pot decidir si exclou els usos comercials o la modificació de la seva obra, o si estableix que la permet només amb la condició que l'obra resultant quedi subjecta a la mateixa llicència. Aquestes opcions donen lloc a sis llicències diferents:

4. Article I, secció 8, de la Constitució dels Estats Units d'Amèrica de 1787: «The Congress shall have Power [...] 8) To promote the Progress of Science and useful Arts, by securing for limited Times to Authors and Inventors the Exclusive Right to their respective Writings and Discoveries.»

5. La GPL és una de les moltes llicències de programari lliure que hi ha actualment al mercat. Més del 50% del programari lliure es crea i s'explota seguint la GPL (<http://www.fsf.org/licenses/gpl.html>).

Reconeixement (by): aquesta condició apareix en totes les llicències i no pot ser exclosa per l'autor: exigeix el *reconeixement* de l'autor (que n'aparegui el nom) en qualsevol ús o acte d'explotació que es faci de l'obra (estan permesos tots els usos i transformacions).

Reconeixement (by) - Sense obres derivades (nd): aquesta icona exclou la possibilitat de modificar l'obra (adaptar-la) per a fer-ne una altra: *obra derivada*.

Reconeixement (by) - No comercial (nc): aquesta tercera icona exclou la possibilitat d'utilitzar l'obra amb *finalitats comercials*.

Reconeixement (by) - Sense obres derivades (nd) - No comercial (nc): amb aquesta combinació no es permet ni fer obres derivades ni usos comercials.

Reconeixement (by) - Compartir igual (sa): aquesta quarta icona és la clàusula de *copyleft* que obliga l'usuari a aplicar *la mateixa llicència* a les obres derivades.

Reconeixement (by) - No comercial (nc) - Compartir igual (sa): aquesta llicència obliga al *copyleft* respecte de les obres derivades, però només en la mesura en què es tracti d'usos no comercials (les finalitats comercials n'estan excloses).

(by): attribution / (nc): non-commercial / (nd): no derivatives / (sa): share alike

És a dir, **com més símbols menys usos són permesos**. Les llicències més amples són la primera i la cinquena. La primera (by) només obliga a donar crèdit a l'autor: l'obra pot ser reproduïda, transformada (fer obres derivades), distribuïda i comunicada al públic, en el format original o modificada, per a qualsevol finalitat (també les comercials), amb l'única condició que es faci referència expressa al nom de l'autor. La cinquena (by - sa) també permet tots els usos (com la primera) però imposa al següent usuari/autor la clàusula del *copyleft*: l'obra derivada que es faci a partir de l'obra original haurà de ser explotada amb la mateixa llicència. La segona (by - nd) i la quarta (by - nd - nc) no permeten la transformació: l'obra només pot ser utilitzada en el seu format original, però mentre que la segona permet qualsevol ús i finalitat (incloses les comercials), la quarta només permet els usos i les finalitats que no tinguin caràcter comercial. La tercera (by - nc) i la sisena (by - nc - sa) permeten qualsevol ús (inclosa la transformació de l'obra) mentre no tinguin finalitats comercials, amb l'única diferència que la sisena obliga al *copyleft*. La llicència més restrictiva

és, doncs, la quarta: **ni transformació, ni finalitats comercials**. Òbviament, com que la prohibició de fer obres derivades fa innecessària (i impossible) l'obligació del *copyleft*, no hi ha cap llicència que contingui els símbols (nd) i (sa).

Actualment, les llicències CC s'ofereixen a vint-i-cinc països, entre els quals Espanya. A mesura que la llicència s'ofereix en un nou país, no només es fa una tasca de traducció dels dos primers nivells, sinó també d'adaptació (en especial del segon nivell - codi jurídic) a la legislació nacional de cada país. En principi, totes les llicències són compatibles entre les diferents jurisdiccions: la mateixa llicència autoritza els mateixos actes amb les mateixes condicions, en francès, anglès i espanyol. Com veurem, però, sempre hi poden haver petites variants degudes a diferències en les legislacions nacionals.

A més a més d'aquestes sis llicències, se n'ofereixen d'altres que no són aplicables per igual a totes les obres ni a tots els països, i que aquí ens limitarem a apuntar:

- **Sampling Licenses:** permeten l'ús de fragments d'obres (no pas de l'obra sencera —com permeten les llicències CC) per a refondre'ls (*remix*) en una obra nova.
- **Music Sharing License:** consisteix en una (by - nc - nd) adreçada només a les obres musicals i té com a objectiu autoritzar l'explotació típica que es fa en els sistemes *peer-to-peer* (del tipus Grokster i KaZaA).
- **Developing Nations:** pensada per a autoritzar l'ús d'obres als països en vies de desenvolupament establint condicions més favorables, menys restrictives.
- **Public Domain:** llicència pensada especialment per als Estats Units (ja hem vist per què); permet a l'autor decidir que la seva obra estarà en el domini públic per sempre i d'aquesta manera renuncia al temps de protecció que la llei li atorga.
- **Founders Copyright:** semblant a la llicència anterior, però l'obra entra en el domini públic no de forma immediata, sinó als catorze o vint-i-vuit anys de la seva publicació (la referència als «Fundadors» s'explica perquè amb la llei nord-americana de 1909 el termini de protecció era de vint-i-vuit anys d'ençà de la publicació, i, anteriorment, de catorze anys). És prou dubtós si a Espanya aquestes dues darreres llicències foren vàlides: l'autor pot decidir no exercir els seus drets (pot no perseguir els qui exploren la seva obra sense autorització), però —en principi— no pot renunciar als drets d'autor que la llei li reconeix.

També s'ofereix un enllaç a les llicències GNU GPL i GNU LGPL per al *software* lliure.

Amb aquesta combinació d'opcions, les llicències CC permeten a l'autor **calibrar el nivell de control que vol exercir sobre la seva obra i disposar fàcilment dels drets que li confereix la llei** (fins i tot «renunciar» a exercir-los, en el cas de la *Public Domain*). **Amb aquestes llicències, l'interès públic i el benefici de la comunitat queden assegurats**. Vegem ara si els interessos de l'autor també hi queden.

3. Les llicències CC: una anàlisi jurídica

Examinarem ara les principals característiques de les llicències CC sota la llum de la llei espanyola de propietat intel·lectual⁶ i els efectes que poden tenir a la pràctica.

Les llicències CC que s'ofereixen a l'Estat espanyol **només poden ser utilitzades pels autors respecte de les seves obres**. No tothom que fa alguna aportació artística al voltant d'una obra és autor: **només qui la crea n'és l'autor**. Per tant, les llicències CC no poden ser utilitzades per cantants o músics o productors per a autoritzar l'explotació dels «drets connexes» que la llei els reconeix sobre l'enregistrament (interpretació, execució o producció) que han fet de l'obra aliena. Només podran fer-ho en la mesura en què també siguin autors de l'obra que canten, interpreten o produeixen. En canvi, en alguns països (Bèlgica i els Estats Units), la llicència inclou també els enregistraments que fan artistes (actors, cantants, músics, directors, dansaires, etc.) i productors. Això pot fer que l'abast de les llicències depengui de la jurisdicció de procedència; per tant, caldrà sempre mirar el codi legal de la llicència per a establir-lo. Pel que fa a la definició d'*obra*, qualsevol creació original ho és. Per tant, l'àmbit objectiu d'aplicació és molt ampli: a Internet tot pot ser obra sotmesa —a vegades, innecessàriament— a una llicència CC. Per exemple, els blogs són la típica «obra» que, en el món predigital, no era objecte d'explotació. Els blogs són com les converses orals o la correspondència que abans es feia per carta; són obres protegides, però pel fet que romanien en un àmbit privat, normalment no eren objecte d'explotació. La conversa del *blogger* és clarament reproduïda i comunicada al públic, i per tant les llicències CC els són perfectament aplicables. Això no vol dir, però, que sense una llicència de *copyright* (de Creative Commons o de qualsevol altre tipus) no sigui possible mantenir un blog.

Totes les llicències CC obliguen al **reconeixement de l'autor de l'obra** i, si l'autor vol, també s'haurà d'indicar la font (per exemple, institució, publicació o revista) on s'ha publicat. Aquest és un dels *drets morals* que la llei espanyola atorga per a protegir interessos de tipus personal (no econòmics) de l'autor envers la seva obra. Els principals són: l'**atribució** (reconeixement com a autor), l'**integritat** (impedir que l'obra sigui mutilada o deformada de manera que es perjudiqui la seva reputació o els seus interessos) i la **divulgació** (decidir si fer pública l'obra —i com— o mantenir-la inèdita: lògicament, la divulgació només es pot exercir una vegada). El fet que el reconeixement no pugui ser exclòs per l'autor és del tot adequat a la llei espanyola; de fet, qualsevol altra cosa hauria estat contrària a dret, ja que els drets morals són irrenunciables i inalienables a Espanya.

Res no diuen les llicències del dret moral d'integritat, ni del dret moral de divulgació. Pel que fa a aquest darrer, té sentit que no s'hi tingui en compte perquè quan l'autor decideix publicar la seva obra

a Internet i subjectar-la a una llicència o a una altra (o a cap), ja està exercint el seu **dret moral de divulgació** (suposant que l'obra no hagi estat prèviament divulgada en un altre format, és clar). Des del punt de vista de l'usuari, les llicències CC aporten una aparença de legalitat, com si hagués estat l'autor qui hagués posat l'obra a disposició del públic amb la llicència. Però i si no ha estat així? En quina posició queda l'usuari que, refiant-se d'una llicència CC, utilitza l'obra i és demandat per l'autor per infracció? I a la inversa: en quina posició queda l'autor quan algú li publica l'obra amb llicència sense el seu consentiment (i posteriorment, l'obra és utilitzada de bona fe per molts altres sense el seu consentiment)? És cert que aquests perills són comuns a Internet, però no oblidem que quan es penja una obra a Internet sense llicència no s'autoritza res (llevat de llegir-la). Per tant, l'autor de l'obra publicada il·lícitament amb una llicència CC pot haver de lluitar contra l'infractor inicial i contra els subsegüents infractors de bona fe (que n'hagin fet ús pensant que estaven realitzant un acte vàlidament autoritzat per l'autor).

El **dret moral d'integritat** queda protegit encara que no aparegui a les llicències CC. Les llicències CC no substitueixen ni redueixen els drets que la llei confereix a l'autor; per tant, l'autor podria demandar a un usuari que —amb qualsevol llicència CC— hagi modificat o mutilat la seva obra causant un perjudici a la seva reputació o als seus interessos. Per descomptat, la decisió de quan hi ha mutilació i de quan la mutilació perjudica la reputació o els interessos de l'autor quedarà a mans de cada jutge o tribunal (i les sentències poden ser ben dispars). Una bona manera de protegir la integritat de l'obra és excloure les transformacions amb una llicència (*nd*) **sense obres derivades**. Això no vol dir que les llicències CC que permeten fer obres derivades estiguin autoritzant la mutilació de l'obra (ni de bon tros!), però sempre faran més difícil la distinció entre «obra derivada» i «infracció del dret moral d'integritat». Excloure la realització d'obres derivades —per a evitar una eventual infracció del dret moral— sembla una mica dràstic, però val la pena que cada autor ho tingui present, en funció del tipus d'obra i del tipus d'explotació que en vulgui fer.

En la llei espanyola, l'autor té un **dret exclusiu d'explotació** que es manifesta en actes de quatre tipus: **reproducció** (fixar l'obra o fer-ne còpies), **distribució** (mitjançant la venda o la donació, el lloguer o el préstec d'exemplars tangibles), **comunicació pública** (posar l'obra a l'abast del públic sense distribució d'exemplars, inclosa l'explotació d'obres a través d'Internet)⁷ i **transformació** (modificar l'obra per a fer-ne una altra de nova). Les llicències CC, excepte en la mesura en què l'autor exclou els usos comercials o la transformació de l'obra, els autoritzen tots. I ho fan d'acord amb *tres factors bàsics de totes les llicències CC* que, tot i que no tenen tanta visibilitat (perquè no estan representats amb una icona al *Commons Deed*), estableixen l'abast de la llicència CC i **no poden ser exclosos per l'autor**.

6. Reial decret legislatiu 1/1996, de 12 d'abril, que aprova el text refós de la llei de propietat intel·lectual: http://www.mcu.es/propint/files/LeyProp_Intelectual_mod172.pdf.

7. No obstant això, sovint per a referir-nos als actes d'explotació d'obres a través d'Internet utilitzem la paraula *distribuir* —importada de la nomenclatura jurídica nord-americana, on bona part de l'explotació d'obres per Internet (la que permet a l'usuari guardar o imprimir l'obra) es qualifica de «distribució»—. A Europa hauríem de parlar només de «comunicació pública» per a referir-nos a l'explotació en línia.

- **Caràcter gratuït.** Una crítica que sovint es fa al sistema de llicències CC és precisament que **no permet la remuneració dels autors**. Tot i que no és la norma general, les llicències gratuïtes són plenament vàlides amb la llei espanyola. Ara bé, el **caràcter gratuït es limita als actes / usos autoritzats per la llicència**. L'autor pot autoritzar (i cobrar) per qualssevol altres actes d'explotació que autoritzi més enllà de la llicència CC (especialment si ha exclòs els usos comercials i les obres derivades). Per exemple, l'autor novell publica la seva novel·la amb la llicència (*by - nc - nd*) i posteriorment (quan és famós) fa un contracte amb una editorial per reproduir i distribuir l'obra en format paper «tradicional», cobrant un percentatge per cada exemplar venut. L'autor també es pot beneficiar de les remuneracions que la llei estableixi a favor seu (per exemple, la remuneració compensatòria per còpia privada). En canvi, difícilment podrà encomanar a una entitat de gestió la gestió dels drets sobre aquesta obra perquè, normalment, aquestes exigeixen l'exclusivitat (no obstant això, sembla que la SGAE està iniciant un moviment d'aproximació a les llicències CC).⁸

Queda per veure si a la llarga, tal com diuen els seus defensors, el *commons* demostrarà ser un millor model no només per a fomentar la creativitat sinó també perquè l'autor obtingui un rendiment econòmic. El moviment del *software* lliure (i els reeixits *Linux* o *Google*) demostra que el *copyleft* no està renyit amb el benefici comercial, però no totes les obres tenen les mateixes característiques de creació i d'explotació que els programes d'ordinador, ni permeten els serveis de manteniment, quotes, etc. que aquests fan servir per a generar beneficis.⁹ Mentre no hi hagi mecanismes alternatius de compensació pels usos autoritzats, és important tenir present que les llicències CC són de caràcter gratuït i que, per tant, la millor manera d'assegurar la remuneració de l'autor és excloure-ne els usos comercials i les obres derivades (llicència *by - nc - nd*).

- **Modalitats d'explotació.** Les llicències CC cobreixen expressament «tots els mitjans i formats, tangibles o intangibles, coneguts o per conèixer». Les modalitats d'explotació són transversals als drets d'explotació i corresponen als mitjans tècnics i als mercats disponibles en cada moment. Per tant, les llicències autoritzen a usos i actes d'explotació no només a Internet, sinó també en el món «real» (edicions en paper, en CD i DVD, radio-difusió, etc.). Aquest punt és fonamental a l'hora de decidir si s'inclouen o s'exclouen la transformació i els usos comercials. A Espanya, encara que la llicència digui «tots els mitjans i formats [...] coneguts o per conèixer», s'hi entendran incloses

només les modalitats d'explotació conegudes quan es va publicar l'obra, perquè la llei espanyola (art. 43 TRLPI) no permet la llicència de modalitats inexistents o desconegudes en formalitzar-la. Aquesta referència, però, pot donar lloc a nombrosos conflictes en el futur, a mesura que vagin apareixent nous formats d'explotació que el titular ni tan sols preveia en atorgar la llicència.

- Les llicències CC s'estableixen a **perpetuïtat**: per tota la duració de la protecció de l'obra. L'autor es reserva el dret, en qualsevol moment, d'explotar l'obra amb una altra llicència (sia CC o no) o, fins i tot, de retirar-la, però la llicència prèviament atorgada continuarà vigent. És a dir, un cop atorgada la llicència, l'autor hi queda vinculat per sempre (només se'n preveu la resolució en cas d'incompliment per part d'un usuari, i la resolució només serà efectiva respecte d'aquest usuari). També és cert que les llicències CC no tenen caràcter d'exclusiva i que, per tant, l'autor pot atorgar altres llicències sobre la mateixa obra amb condicions diferents, però les subsegüents llicències (CC o altres) només es podran atorgar en règim de no exclusivitat i, molt sovint, el que té valor en el mercat és precisament l'exclusivitat.

Vegem ara les *opcions d'exclusió* que té l'autor: (*nd*) i (*nc*). Recordem que si l'autor no les exclou expressament, la llicència CC que s'atorga per defecte autoritzarà la realització d'obres derivades i els usos comercials.

L'autor pot excloure la realització d'obres derivades (és un exercici en negatiu —prohibir— del seu dret exclusiu de transformació). La definició d'*obra derivada* és àmplia: qualsevol traducció, dramatització, arranjamet musical, adaptació cinematogràfica, resum, o qualsevol altra forma de transformació o adaptació de l'obra. Si l'autor no exclou aquesta possibilitat, els usuaris podran fer (i explotar) qualsevol obra derivada (traduccions, etc.) sense demanar-li autorització ni, com hem vist, compensar-lo econòmicament. Com ja hem dit, la clàusula del *copyleft* (*sa*) només es pot introduir com a condició, quan no s'hagi exclòs la creació d'obres derivades. Segons les estadístiques, més de la meitat de les llicències CC que s'utilitzen la incorporen d'alguna manera: sia (*by - sa*) o (*by - nc - sa*).¹⁰ A la llarga, aquesta clàusula (com la de la GPL) pot amagar una evolució important del concepte d'*autoria*: des d'un concepte tradicional (i romàntic) de l'esforç creatiu individual (o de persones prèviament identificables) cap a una «col·lectivització» de la creació on l'esforç individual es dilueix en el comunitari (com si fos una mena de «creació gregària» o «tribal»). Per això les llicències CC han estat tan ben rebudes per part dels *blog-*

8. Notícia de 26 de gener de 2006: *La SGAE acceptarà como socios a quienes distribuyan promocionalmente su música en Internet* (<http://www.sgae.es/contenido/cont.inm?instanceld=1364&tipoid=38&selectedMenu=29>).

9. William Fisher III examina a *Promises to keep* (Stanford University Press, 2004) un sistema de compensació alternatiu al pagament per utilització (*pay per use*) que permeti la reestructuració de la indústria musical i audiovisual.

10. Les llicències CC que obliguen a explotar l'obra derivada amb la mateixa llicència (*copyleft*) són el 54% en l'àmbit internacional, el 73% a Espanya i només el 33% a França. Estadístiques obtingudes de http://schijndel.org/CC/stat_data_cc.php. [Data de consulta: 25 de gener de 2006]

gers, que no reclamen una autoria individual sinó més aviat un resultat col·lectiu.

Pel que fa a l'exclusió dels usos comercials, no afecta un únic dret d'explotació, sinó que els limita tots: queda prohibida qualsevol reproducció, distribució, comunicació pública i transformació de l'obra que persegueixi fins comercials. La llicència (codi legal) es refereix als «usos comercials» dient «si el que es pretén, principalment o en part, és l'obtenció d'un benefici mercantil o una remuneració monetària privada». La «remuneració monetària privada» és fàcil: quan hi hagi un pagament (encara que sigui mínim). En canvi, el «benefici mercantil» és més difícil d'identificar. Es pot tenir en compte l'ànim de lucre de l'entitat (o persona) que utilitza l'obra; per exemple, una empresa o un individu. Però hi poden haver casos en els quals, encara que l'usuari no tingui ànim de lucre, l'ús concret vagi clarament adreçat a l'obtenció d'un benefici mercantil (per exemple, un grup d'alumnes fan una representació teatral, d'entrada gratuïta, en el marc d'un concurs amb un premi monetari important). Davant del dubte, l'usuari hauria de posar-se en contacte amb l'autor i demanar-li l'autorització. Com que el sistema CC facilita la identificació i el contacte amb el titular, la rigidesa de les clàusules de la llicència CC es veu compensada per la facilitat d'accedir al titular i demanar-li autorització per l'ús concret que no quedi cobert amb la llicència CC. Aquest és un punt important: **en qualsevol moment, l'autor podrà autoritzar individualment usos no coberts per la llicència, però mai no podrà prohibir usos concrets autoritzats amb la llicència CC.**

Per tant, si l'autor vol poder autoritzar (o prohibir) que es faci una pel·lícula (obra derivada) de la seva novel·la o vol poder participar del rendiment econòmic que se'n pugui derivar, cal que posi la seva novel·la amb la llicència de *Reconeixement - Sense obres derivades - No comercial*. Qualsevol altra llicència CC li ho impediria.

De fet, tenint en compte que quan un autor divulga la seva obra, molt sovint no sap quina serà la forma d'explotació que li pot reportar un major benefici (econòmic o de públic), és convenient ser molt prudents en triar si, ja en aquell moment inicial, es vol autoritzar qualsevol possible obra derivada o usos comercials. De fet, tant la llicència (*by - nd - nc*) com la (*by - nc*) asseguren un ús ampli de l'obra i, al mateix temps, que l'autor se'n pugui beneficiar econòmicament (si l'obra té èxit). Aquest és un bon exemple de com les llicències CC permeten trobar un punt d'equilibri entre interès públic i privat, en funció de cada obra.

En qualsevol cas, ha de quedar ben clar que les llicències CC no afecten (ni alteren) els usos permesos per les excepcions o limitacions que —pel seu interès públic— la llei exclou del monopoli de l'autor. Sigui quina sigui la llicència establerta (per exemple, encara que se n'hagin exclòs la transformació i els usos comercials), qualsevol pot utilitzar l'obra per a fer-ne una citació, una paròdia o incloure-la en un tele-

notícies. I precisament, com que les obres amb una llicència CC —per a fer possible els usos i actes autoritzats— no porten mesures tecnològiques de control d'accés i anticòpia, el projecte assegura que les obres estiguin a l'abast del públic sense traves tecnològiques per a fer-les servir lícitament també més enllà dels usos coberts per les llicències CC.

Abans d'acabar aquesta anàlisi cal fer una breu referència als casos d'incompliment d'una llicència CC o d'infracció. Què ha de fer l'autor? Doncs, com amb qualsevol altra obra i llicència, haurà de recórrer als tribunals. Quan es tracti d'una infracció directa (per un usuari de la llicència CC), l'autor el podrà demandar tant per infracció de la propietat intel·lectual com per incompliment contractual (ja que la llicència crea un vincle directe entre autor i usuari / llicenciari).¹¹ En aquest sentit, les llicències CC afavoreixen l'autor. Ara bé, suposem que l'autor A publica la seva obra amb la llicència (*by - nc - nd*), B en fa una obra derivada (per exemple, una traducció) i, en lloc d'indicar el nom de l'autor A, la publica amb el seu nom amb la llicència més àmplia (*by*). Els usuaris de B, confiant en aquesta llicència, utilitzen l'obra per a una edició en format llibre, uns altres la penjen en una pàgina web diferent, etc. L'autor A podrà demandar B per infracció contractual, però als usuaris de l'obra B només els podrà demandar per infracció (de bona fe) de la propietat intel·lectual.

En canvi, les llicències amb *copyleft* no només obliguen el llicenciari respecte de l'obra original A, sinó també respecte de la seva pròpia obra derivada B (ja que s'ha obligat amb l'autor A a subjectar la seva obra B a la mateixa llicència *copyleft*). Si B no compleix el pacte (i explota l'obra derivada en règim de monopoli), aleshores A el pot demandar per incompliment contractual però no per infracció de la propietat intel·lectual (ja que l'obra derivada B va ser lícitament creada). Per descomptat, com més s'avança en la cadena d'explotació, més complicat és per a l'autor de l'obra original controlar (i, si cal, perseguir) que els autors estiguin complint el compromís del *copyleft*. És el que s'anomena «efecte *ultra vires*» de les llicències *copyleft*. En aquest moment, potser l'autor voldria demanar l'ajut de les entitats de gestió (per a defensar els seus drets), però el fet d'haver esgotat l'exclusivitat sobre aquella obra li pot impedir associar-s'hi.

Resumint, la peculiaritat de les llicències CC rau, doncs, no en el dret (de propietat intel·lectual) que les legitima, sinó en la forma concreta d'exercici d'aquest dret. Per a alguns autors són un sistema fàcil i útil per a divulgar i explotar la seva obra. Per a altres, però, es podrien convertir en una trampa, tenint en compte el seu caràcter perpetu, irrevocable i gratuït.

4. Uns quants comentaris finals

Creative Commons és un projecte molt interessant per al *copyright*, ja que ofereix un sistema senzill i pràctic per a facilitar i, en certa mane-

11. Recentment, un tribunal holandès va tenir l'ocasió de sentenciar sobre la validesa d'una llicència CC per l'ús d'unes fotografies familiars d'un famós que ell mateix va divulgar per Internet (a <http://www.flickr.com>) sota la llicència CC (*by-nc-sa*). Curiosament, l'editor de la revista *Weekend*, que va utilitzar les fotografies sense l'autorització del seu autor, va al·legar en defensa seva que no havia sol·licitat cap tipus d'autorització ja que, en veure la llicència CC, va entendre que quedava autoritzat qualsevol ús (sense reparar que NO quedaven inclosos els usos comercials). Sentència de 9 de març de 2006, Tribunal de Districte d'Amsterdam.

ra, reinventar l'exercici dels drets de propietat intel·lectual dels autors a través d'Internet. Com tot nou projecte, pot tenir **avantatges però també perills**, que només podrem examinar i solucionar a mesura que es vagin presentant. L'èxit i la magnitud del projecte, però, mereixen uns quants comentaris finals de reflexió al seu voltant.

En el nivell conceptual, el projecte CC té una certa **incoherència interna**: vol fomentar l'ús lliure i gratuït d'obres, però per a fer-ho utilitza un mecanisme clarament «propietari», la llicència. I per aquest motiu, pot ser criticat per totes bandes. Per a uns, el projecte comporta un greu perill per als autors perquè —amb les llicències prefixades— els fa autoritzar els seus drets a favor de l'accés públic i gratuït a les obres i en contra dels seus interessos privats. Altres¹² apunten que amb les llicències CC s'acostuma l'autor i l'usuari a la patrimonialització de les creacions intel·lectuals que, de natural, tendeixen al domini públic. Segons ells, es reforça la percepció que l'obra és una propietat, que la llicència és sempre necessària i que els usos són prohibits llevat que estiguin expressament autoritzats. En aquest sentit, Creative Commons justament perpetua el que pretén desactivar: el règim del *copyright*. Encara més, i aquest és un comentari personal, com a possible efecte col·lateral de l'èxit del projecte, els usuaris d'Internet poden acabar entenent que tot allò que no porta el segell de CC no està protegit. Quan justament és a la inversa: mitjançant la llicència CC l'autor es reserva uns drets, però n'està autoritzant molts altres; de fet, molts més que no pas les obres que no porten la llicència CC i que, per tant, no han autoritzat res!

A aquests crítics se'ls pot respondre que **només la llei pot establir el millor sistema per a combinar interessos privats i col·lectius i fomentar la creació i la cultura**, i que mentre no es produeixi un canvi normatiu que ofereixi una alternativa al règim de la propietat intel·lectual, Creative Commons intenta reequilibrar-lo en benefici de la comunitat, utilitzant justament les eines que actualment ofereix el marc legal: les llicències. A més a més, el *commons* no pretén desactivar el *copyright*: com reconeix el professor Lessig, «una cultura sense propietat, o en la qual els creadors no poden ser remunerats, és anarquia, no pas llibertat».¹³ Només (i no és poc) intenta salvar-lo retrobant l'equilibri que el fa bo i útil per a la comunitat i —en darrera instància— el justifica; convencent els autors i usuaris que l'autorització (en lloc de la prohibició) és l'única manera èticament viable (o diríem «políticament correcta») d'exercir els drets exclusius del *copyright*; però *copyright*, al cap i a la fi.

Ara bé, no es pot negar que, en establir «per defecte» la llicència més permissiva (*by*), el projecte CC es decanta clarament per l'interès públic (l'accés fàcil, lliure i gratuït a les obres) i espera que sigui l'autor qui s'encarregui de protegir els seus interessos mitjançant l'exclusió de les finalitats comercials i/o les obres derivades. De fet, quedaria

més clar que el projecte es preocupa tant per l'autor com per la comunitat si la llicència «per defecte» fos la (*by - nd - nc*), que assegura una àmplia participació del públic en l'ús de l'obra i, al mateix temps, reserva a l'autor un camp més ampli per a obtenir-ne un benefici econòmic. Curiosament, les estadístiques¹⁴ en l'àmbit internacional demostren que les llicències (*by* i *by-sa*) són les menys utilitzades (30,5%), que la gran majoria (66%) de llicències exclouen els usos comercials (*nc*) i que només una quarta part (27%) exclouen la possibilitat de fer obres derivades (*nd*).¹⁵ A Espanya els nombres varien sensiblement: (*by* i *by-sa*) 31%, (*nc*) 68% i (*nd*) 12,5%. A França, en canvi, les diferències són més dramàtiques: les llicències (*by* i *by-sa*) s'utilitzen només un 9%, mentre que el 90% de les llicències exclouen els usos comercials (*nc*) i el 52% exclouen la transformació (*nd*).

De totes maneres, els motius pels quals un autor decideix utilitzar el sistema de les CC per a autoritzar l'explotació de la seva obra poden ser ben diversos: n'hi ha que ho fan per «militància» (per contribuir a l'enriquiment i l'increment del *commons*); altres l'utilitzen com a plataforma de llançament de la seva obra; altres ho fan pensant que amb la llicència CC serà més fàcil identificar els infractors; altres ho fan —equivocadament— com a manifest «anti-*copyright*», i altres, simplement, perquè està de moda. Les modes poden exercir una pressió social i cultural molt forta, i no beneficiaria ni el projecte ni el públic si el seu èxit es degués només a aquest motiu. En aquest sentit, em preocupa veure la percepció que les llicències CC —especialment les més permissives— són «bones», i que el *copyright* és «dolent». Percepcions com aquesta fan un pobre favor al projecte i a l'avenç cultural d'una comunitat.

No sabem encara quin serà l'èxit d'aquest sistema de *commons*, ni si aconseguirà complir l'objectiu que es proposa de fomentar el progrés de la ciència i l'art en el context digital. El que sí que sabem és que les llicències CC poden ser molt útils per a assegurar la difusió de moltes obres, però que potser no són idònies per a tots els autors, ni per a totes les obres. En tot cas, és innegable que el públic necessita entendre una llei, veure'n la justificació, abans de seguir-la. Les llicències CC posen l'exercici del *copyright* a l'abast de tothom, autors i usuaris. Ara bé, per tal que el projecte sigui viable i assoleixi els objectius que s'ha marcat, cal que tant autors com usuaris coneguin els seus drets i els seus deures, i decideixin lliurement el que millor els convingui o prefereixin. De fet, aquesta llibertat és la que el règim de propietat intel·lectual assegura: decidir com i en quines condicions explotar la seva obra.

Interès públic i interès privat no estan renyits sinó que depenen l'un de l'altre i es beneficien mútuament. L'equilibri entre l'un i l'altre no només el pot buscar la llei: també és a les mans dels autors. El projecte Creative Commons així ho demostra.

12. ELKIN-KOREN, Niva (2001), «A Public-Regarding Approach to Contracting over Copyrights». A: R.C. DREYFUSS, D.L. ZIMMERMAN, H. FIRST (eds.). *Expanding the Boundaries of Intellectual Property*, Oxford University Press.

13. Vid. Lessig (2004), pàg. xvi.

14. Estadístiques obtingudes de http://schijndel.org/CC/stat_data_cc.php. [Data de consulta: 25 de gener de 2006]

15. Exclusió d'obres derivades que normalment es fa juntament amb l'exclusió dels usos comercials (*nc-nd*).

Bibliografia

LESSIG, Lawrence (2004). *Free Culture – How Big Media Uses Technology and the Law to Lock Down Culture and Control Creativity*. Nova York: Penguin Press.

LESSIG, Lawrence (2001). *The Future of Ideas – The Fate of the Commons in a Connected World*. Nova York: Random House.

LESSIG, Lawrence (1999). *Code and Other Laws of Cyberspace*. Nova York: Basic Books.

LESSIG, Lawrence (1999, maig). *Reclaiming a Commons* [discurs en línia]. <<http://cyber.law.harvard.edu/events/lessigkeynote.pdf>>

Citació recomanada:

XALABARDER, Raquel (2006). «Les llicències Creative Commons: una alternativa al *copyright*?». *UOC Papers* [article en línia]. Núm. 2. UOC. [Data de consulta: dd/mm/aa]. <<http://www.uoc.edu/uocpapers/2/dt/cat/xalabarder.pdf>>
ISSN 1885-1541

Aquesta obra està subjecta a la llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 de Creative Commons. Podeu copiar-la, distribuir-la i comunicar-la públicament sempre que n'especifiqueu l'autor i UOC Papers; no en feu un ús comercial; i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/deed.ca>

Raquel Xalabarder Plantada
Professora dels Estudis de Dret
i Ciència Política de la UOC
rxalabarder@uoc.edu

Doctora en Dret per la Universitat de Barcelona (1997), amb la tesi *La protecció internacional de l'obra audiovisual. Qüestions relacionades amb l'autoria. Especial referència als sistemes jurídics d'Espanya i els Estats Units d'Amèrica*. Master of Laws a la Columbia University Law School de Nova York (1992-1993) i llicenciada en Dret per la Universitat de Barcelona (1983-1988).

Actualment és professora dels Estudis de Dret i Ciència Política de la UOC. Durant el curs 2000-2001 va ser *Visiting Scholar* a la Columbia University Law School, amb un projecte de recerca sobre «Propietat intel·lectual i ensenyament a distància», subvencionat per la Comissió Fulbright i la Generalitat de Catalunya.